Hyväksytty
Aluehallitus xx.xx.2024 § xx

Vammaispalvelulain mukaisen liikkumisen tuen myöntämisperusteet 1.1.2025 alkaen

Vammaispalvelulain mukaisten liikkumista tukevien palveluiden myöntämisen perusteet on laadittu turvaamaan asiakkaiden yhdenvertainen kohtelu hyvinvointialueella ja tukemaan liikkumisen tukeen liittyvää päätöksentekoa. Vammaispalvelulain (675/2023) tarkoituksena on lain 1 §:n mukaan toteuttaa vammaisen henkilön yhdenvertaisuutta, osallisuutta ja osallistumista yhteiskunnassa sekä ehkäistä ja poistaa niiden toteutumisen esteitä, tukea vammaisen henkilön itsenäistä elämää ja itsemääräämisoikeuden toteutumista sekä turvata vammaisen henkilön yksilöllisen tarpeen ja edun mukaiset, riittävät ja laadultaan hyvät palvelut.

Pääperiaatteena on, että vammainen henkilö saa palvelut osana yleistä palvelujärjestelmää yhdenvertaisesti muiden kanssa. Vammaispalvelulain mukaiset erityispalvelut täydentävät yleisiä sosiaalipalveluita. Ne turvaavat vammaisen henkilön tarvitseman avun ja tuen tilanteissa, joissa yleiset palvelut eivät ole vammaiselle henkilölle sopivia. Edellytyksenä on lisäksi, että erityispalvelut ovat henkilölle välttämättömiä itsenäisen elämän, osallisuuden tai yhdenvertaisuuden toteutumiseksi.

Vammaispalvelulakia sovelletaan 2 §:ssä tarkoitettuun vammaiseen henkilöön. Vammaisella henkilöllä on vammaispalvelulain 28 §:n mukaan oikeus saada tarvitsemansa kohtuullinen liikkumisen tuki, jos hänellä on erityisiä vaikeuksia liikkumisessa eikä hän pysty itsenäisesti käyttämään julkista joukkoliikennettä ilman kohtuuttoman suuria vaikeuksia. Määriteltäessä vammaisen henkilön oikeutta saada palvelua vammaispalvelulain perusteella on lähtökohtana henkilön yksilöllinen avun ja tuen tarve sekä hänen ikätasoaan vastaava osallistumismahdollisuus asiointi-, harrastus- ja virkistystoimintaan. Vammaispalvelulain mukaisella liikkumisen tuella ei korvata tai paikata sellaisia joukkoliikenteen puutteita, joka vaikuttavat muidenkin vastaavalla alueella asuvien liikkumiseen.

Vammaispalvelulain 30 § mukaan vammaisella henkilöllä on oikeus saada liikkumisen tukea välttämättä tarvitsemansa määrä työ- ja opiskelumatkoihin, työllistymistä tukevan toiminnan, työtoiminnan, valmennuksen, erityisen osallisuuden tuen, tuetun päätöksenteon, vaativan moniammatillisen tuen ja lyhytaikaisen huolenpidon matkoihin. Muun tavanomaisen elämän

matkoihin on oikeus saada vähintään 18 yhdensuuntaista matkaa kuukaudessa, ellei vammainen henkilö hae tätä pienempää määrää.

Vammaispalvelulain 30 §:n mukaan hyvinvointialue voi vammaisen henkilön hakemuksesta toteuttaa liikkumisen tuen joko kokonaan tai osittain siten, että sen määrä perustuu matkojen määrän sijaan euromäärään tai kilometri- ja euromäärään. Hyvinvointialue voi vammaisen henkilön hakemuksesta päättää liikkumisen tuen jaksottamisesta korkeintaan yhden vuoden ajalle.

Vammaispalvelulain 31 §:n mukaan työ- ja opiskelumatkojen laajuutta arvioitaessa otetaan huomioon vammaisen henkilön yhdenvertainen oikeus työntekoon ja opiskeluun sekä vammaisen henkilön yksilöllinen liikkumisen tuen tarve. Muita kuin työ- ja opiskelumatkoja voi tehdä oman asuinkunnan alueella, oman asuinkunnan ja toiminnallisten lähikuntien välillä sekä oman asuinkunnan ja oman elämän kannalta merkittävien kuntien välillä. Erityisestä syystä kertaluonteisia muita kuin työ- ja opiskelumatkoja voi tehdä myös muiden kuntien alueelle.

Vammaispalvelulain mukaisen liikkumisen tuen järjestämistavat

Vammaisella henkilöllä on vammaispalvelulain mukaisten kriteerien täyttyessä subjektiivinen oikeus liikkumisen tukeen, mutta ei tiettyyn palvelun toteuttamistapaan. Toteuttamistapaa arvioitaessa huomioidaan vammaisen henkilön asiakassuunnitelmaan kirjattu yksilöllinen tuen tarve. Hyvinvointialue viime kädessä päättää palvelun järjestämistavan.

Pirkanmaan hyvinvointialueella on käytössä vammaispalvelulain 29 §:ssä mainituista liikkumisen tuen toteuttamistavoista seuraavat:

1) kuljetuspalvelu
2) saattajapalvelu osana kuljetuspalveluita
3) henkilökohtainen apu
4) taloudellisen tuen myöntäminen auton tai muun soveltuvan kulkuneuvon hankintaan (vammaispalvelulaki 32 §) sekä
5) tarvittaessa yksilöllisesti arvioitu muu soveltuva tapa, esimerkiksi valmennuksen (vammaispalvelulaki 7 §) myöntäminen julkisen liikenteen käytön harjoitteluun.

Liikkumisen tuki voidaan toteuttaa myös useamman toteuttamistavan yhdistelmänä.

Henkilökohtainen apu liikkumisen tuen järjestämistapana edellyttää, että vammaisella henkilöllä on arvioitu olevan oikeus vammaispalvelulain 9 §:n mukaiseen henkilökohtaiseen apuun ja että henkilökohtaisen avun turvin vammaisen henkilön on mahdollista liikkua muulla tavoin kuin kuljetuspalvelulla. Järjestettäessä liikkumisen tuki henkilökohtaisen avun turvin, huomioidaan liikkumiseen käytettävä aika henkilökohtaisen avun tuntimäärässä.

Saattajapalvelu Vammaispalvelulain mukaisena palveluna saattajapalvelua järjestetään osana kuljetuspalvelua (ks. kohta “saattajalisäoikeus”). Erillisenä palveluna saattajapalvelua järjestetään sosiaalihuoltolain mukaisen liikkumisen tuen myöntämisperusteiden mukaisesti.

Valmennus liikkumisen tuen toteuttamistapana kohdennetaan asiakkaille, jotka eivät vielä pysty käyttämään itsenäisesti julkista joukkoliikennettä, mutta joilla on edellytyksiä oppia julkisen joukkoliikenteen käyttöä ohjatun harjoittelun myötä. Silloin, kun liikkumisen tuki järjestetään valmennuksen palvelulla, päätös tehdään aina määräaikaisena.

Taloudellinen tuki auton tai muun kulkuneuvon hankintaan myönnetään vammaispalvelulain mukaisen taloudellisen tuen myöntämisperusteiden mukaisesti. Tuki voi vaikuttaa myönnettävien kuljetuspalvelumatkojen määrään.

Liikkumisen tuki kuljetuspalveluna järjestettynä

Pirkanmaan hyvinvointialueella kuljetuspalvelut järjestetään matkoja yhdistellen. Tarvittaessa yksilöllisiin tarpeisiin pyritään vastaamaan ensisijaisesti asiakkaan kuljetuspalveluprofiiliin kirjattavilla tarkennuksilla. Tällaisia ovat esimerkiksi kalustoon liittyvät tarpeet sekä kuljetuspalvelun toteuttamiseen liittyvät erityiset tarpeet. Tällainen erityistarve on esimerkiksi etupenkkioikeus, joka voidaan kirjata silloin, kun takapenkille siirtyminen on vammasta tai sairaudesta johtuvasta syystä mahdotonta.

Järjestämistavasta voidaan poiketa ainoastaan vammasta tai sairaudesta johtuvasta erityisen perustellusta syystä silloin, kun se on välttämätöntä kuljetuspalvelun käytön mahdollistamiseksi. Tällöin asiakkaalle voidaan myöntää kuljetuspalvelun toteuttamiseen liittyvä erityisoikeus, joita ovat vakiotaksioikeus, yksinkulkuoikeus, hetilähtöoikeus, invataksioikeus sekä saattajalisäoikeus. Näistä erityisoikeuksista tehdään valituskelpoiset päätökset. Ennen vammaispalvelulain voimaantuloa tehdyt päätökset, joissa asiakkaalle on myönnetty jokin yksilöllinen erityisoikeus, jatkuvat päätöksen voimassaolon päättymiseen tai päätöksen tarkistamiseen asti.

Vakiotaksi tarkoittaa oikeutta käyttää tiettyä asiakkaan valitsemaa taksia kuljetuspalvelumatkojen toteutuksessa ja tilata matka suoraan autoilijalta. Vakiotaksit valitaan Kuljetustenohjauskeskuksen kilpailuttamista takseista. Vakiotaksioikeus voidaan myöntää erityisellä harkinnalla silloin, kun se mahdollistaa taksin itsenäisen käyttämisen tilanteessa, jossa matkustaminen välttämättä edellyttää taksinkuljettajalta erityisvalmiuksia ja asiakkaan tuntemista.

Yksinkulkuoikeus voidaan myöntää erityisellä harkinnalla, kun oma tai muiden terveys tai turvallisuus vaarantuu, jos kyydissä on muita matkustajia.

Hetilähtöoikeus tarkoittaa vapautusta kuljetusten tilausajoista, jolloin taksi lähetetään mahdollisimman pian. Oikeus hetilähtöön voidaan myöntää erityisen perustellusta syystä silloin, kun kuljetuspalvelun käyttö vammasta tai sairaudesta johtuen välttämättä edellyttää tavanomaisista tilausajoista poikkeamista. Hetilähtöoikeus myönnetään välttämättömässä laajuudessa asiakkaan yksilöllisen tilanteen mukaan, esimerkiksi osalle matkoista tai kotiin päin suuntautuviin matkoihin.

Invataksioikeus voidaan myöntää, jos asiakas ei pysty siirtymään auton istuimelle, vaan istuu matkan ajan pyörätuolissa ja matkustaminen edellyttää pyörätuolin kiinnittämistä autoon. Invataksioikeus sisältää tarvittavan saattamisen. Jos asiakkaalla on invataksioikeus, ei sen lisäksi myönnetä saattajalisäoikeutta.

Saattajalisäoikeus voidaan myöntää, jos asiakas välttämättä tarvitsee vammasta tai sairaudesta johtuvasta syystä kuljettajan apua tavanomaista taksipalvelua enemmän voidakseen käyttää kuljetuspalvelua eikä asiakkaalla ole mukana omaa saattajaa kuljetuspalvelumatkoilla.

Liikkumisen tuen toteutus Pirkanmaan hyvinvointialueella perustuu matkojen määrään, ei euromäärään tai kilometri- ja euromäärään. Liikkumisen tuen määrä jaksotetaan pääsääntöisesti kuukautta kohden. Vammaisen henkilön hakemuksesta liikkumisen tuki voidaan jaksottaa puolen vuoden tai vuoden ajalle, jos tämän arvioidaan olevan asiakkaalle soveltuva jaksotustapa. Hyvinvointialue viime kädessä päättää, miten matkat jaksotetaan.

Tavanomaisen elämän matkoihin myönnetyistä matkoista on mahdollista käyttää ennakkoon neljä yhdensuuntaista matkaa seuraavan kuukauden matkoista, mikäli matkat on jaksotettu kuukausiperusteisesti. Lainaaminen vähentää kyseisen kuukauden matkoja vastaavasti. Puolta vuotta tai vuotta kohden jaksotettuja matkoja ei ole mahdollista lainata etukäteen.

Asiakkaan henkilökohtaiseen asiointi- ja virkistyskäyttöön tarkoitettuja vammaispalvelulain mukaisia kuljetuspalvelumatkoja ei tule käyttää asumisyksiköiden, oppilaitosten, palvelutalojen ja laitosten järjestämiin ryhmäkuljetuksiin.

Yksilölliseen harkintaan perustuen voidaan joissain tilanteissa maksaa kilometrikorvauksia lain siirtymäajalla asiakkaalle, jonka voimassa oleva erityishuollon päätös oikeuttaa hänet maksuttomiin erityishuollon toteuttamiseen liittyviin kuljetuksiin, mutta läheinen kuljettaa häntä itse. Edellytyksenä on, että itse kuljettaminen katsotaan tarkoituksenmukaisimmaksi tavaksi matkojen toteuttamiseen ja että muutoin asiakkaalle järjestettäisiin liikkumisen tuki kuljetuspalveluna. Korvausta ei makseta tilanteessa, jossa asiakkaalla on käytössään taksipalvelu, mutta läheinen poikkeuksellisesti kuljettaa häntä omalla autolla esimerkiksi taksista myöhästymisen vuoksi. Korvaus on Kelan oman auton käytöstä suorittaman kilometrikorvauksen suuruinen.

Työ- ja opiskelumatkat

Työ- tai opiskelumatkoja myönnetään hakijan tarpeen mukaan palkkatyöhön, yritystoimintaan ja päätoimiseen opiskeluun. Työ- ja opiskelumatkoja voidaan myöntää myös silloin, kun matkat tukevat vammaisen henkilön työllistymistä tai opiskelumahdollisuuksia.

Työmatkat tehdään pääsääntöisesti asuinkunnassa tai toiminnallisiin lähikuntiin. Työmatkojen osalta on tapauskohtaisesti arvioitava, mikä on samalla seudulla asuvien henkilöiden tavanomainen työssäkäyntialue, ja miten edistetään vammaisten henkilöiden työllistymistä. Työssäkäyntialueeksi hyväksytään julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) 1 luvun 9 §:ssä tarkoitettu työssäkäyntialue (80 km). Työmatkoina myönnetään kaksi yhdensuuntaista matkaa työpäivää kohden, pääsääntöisesti matkat asunnosta työpaikkaan ja takaisin. Työmatkoina ei voida pitää työtehtäviin liittyviä työnantajan teettämiä matkoja esimerkiksi työpisteestä toiseen. Yrittäjätoiminnassa yrittäjät voivat saada verovähennyksenä vastaavat kulut.

Opiskelumatkoina myönnetään pääsääntöisesti matkat asunnosta oppilaitoksen toimipisteeseen ja takaisin. Opiskelumatkoja eivät ole koulupäivän aikana oppilaitoksen järjestämät yhteiset retket ja tutustumiskäynnit. Opiskelumatkat tehdään pääsääntöisesti asuinkunnassa tai toiminnallisiin lähikuntiin. Opiskelumatkojen kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon hakijan asuinpaikkakunnalla ja sen läheisyydessä sijaitsevat opiskelumahdollisuudet. Lisäksi on tapauskohtaisesti arvioitava, missä samalla alueella asuvat opiskelijat tavanomaisesti kulkevat

opintojen vuoksi. Kohtuulliseksi opiskelumatkan pituudeksi katsotaan pääsääntöisesti enintään 80 km.

Matkustusalue

Muita kuin työ- ja opiskelumatkoja voi tehdä oman asuinkunnan alueella, toiminnallisiin lähikuntiin ja yksilölliseen arviointiin perustuen oman elämän kannalta merkittäviin kuntiin. Matkan lähtö- tai päätepisteen tulee olla omassa asuinkunnassa. Asiakas voi lisäksi käyttää liikkumisen tukea toiminnallisen lähikunnan sisällä tehtävään matkaan, mikäli se on tarkoituksenmukaisempaa asiakkaan kannalta eikä aiheuta lisäkustannuksia.

Matkustusalue määritellään yksilöllisesti ja kirjataan päätökseen. Tavanomaisen elämän matkoja myönnetään käytettäväksi oman asuinkunnan sisällä, toiminnallisiin lähikuntiin sekä oman elämän kannalta merkittäviin kuntiin, huomioiden kustannusten kohtuullisuus. **Toiminnallisena lähikuntana** pidetään lähintä mahdollista kuntaa, jossa vammaisen henkilön tarvitsema palvelu on saatavissa. Arvioinnissa huomioidaan, missä tyypillisesti muut samalla alueella asuvat liikkuvat ja asioivat ja minkälaisia palveluita on saatavissa. Yleensä toiminnallinen lähikunta on asuinkunnan rajanaapurikunta. **Oman elämän kannalta merkittäväksi kunnaksi** voidaan katsoa kunta, jossa vammaisella henkilöllä on tarve käydä toistuvasti ja merkittävästä syystä tilanteessa, jossa matkan tarkoitusta ei ole mahdollista toteuttaa asuinkunnassa tai toiminnallisissa lähikunnissa. Kohtuullisina voidaan pitää pääsääntöisesti enintään noin 50 km päähän ulottuvien matkojen kustannuksia. Arvioitaessa matkojen myöntämistä tällaiseen kuntaan, matkan pituus voi vaikuttaa myönnettävien matkojen määrään, mikä on osa järjestettävän palvelun kohtuullisuuden arviointia.

Niillä asiakkailla, joilla on Lain vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987) mukainen voimassa oleva kuljetuspalvelupäätös, voidaan käyttää aiempia, päätöksellä määriteltyjä matkustusalueita enintään lain siirtymäkauden ajan eli 31.12.2027 saakka. Tarkistettaessa asiakkaan kuljetuspalvelupäätöstä siirtymäkauden aikana muutetaan matkustusalue yksilöllisen arvioinnin pohjalta määritellyksi matkustusalueeksi.

Erityisestä syystä voidaan myöntää yksittäisiä kertaluontoisia poikkeusmatkoja vammaiselle henkilölle määritellyn matkustusalueen ulkopuolelle. Poikkeusmatka on satunnainen tai harvoin toteutuva kertaluonteinen matka, joka myönnetään yksilöllisellä harkinnalla. Poikkeusmatkoja voidaan myöntää silloin, kun julkisilla kulkuneuvoilla matkustaminen ei vammasta tai sairaudesta johtuvasta syystä onnistu ja kun kustannukset ovat kohtuulliset. Matkan

toteuttaminen julkisia kulkuneuvoja ja kuljetuspalveluja yhdistelemällä on aina ensisijaista. Poikkeusmatkoja voidaan myöntää esimerkiksi ainutkertaisiin elämäntapahtumiin, kuten lähisukulaisten häihin, ristiäisiin, hautajaisiin ja muihin vastaaviin tilaisuuksiin.

Kuljetuspalvelua voidaan erillisellä päätöksellä myöntää käytettäväksi myös muussa kunnassa asiakkaan yksilöllisen tarpeen ja kustannusten kohtuullisuus huomioon ottaen. Yksittäisiä muulla paikkakunnalla tehtyjä taksimatkoja voidaan sovittaessa korvata kuitteja vastaan ilman erillistä päätöstä. Matkatarpeista tulee kuitenkin olla yhteydessä vammaissosiaalityöhön tai Liikkumisen tuen tiimiin hyvissä ajoin ennen matkan ajankohtaa. Nämä matkat vähennetään myönnetyistä matkoista. Asiakasmaksu määräytyy Nysse-alueen ulkopuolisen kilometritaulukon mukaisesti.

Asiakasmaksut

Liikkumisen tukena myönnettävistä kuljetuspalveluista peritään asiakasmaksuna omavastuuosuus lukuun ottamatta niitä matkoja, jotka ovat lailla säädetty asiakkaalle maksuttomiksi. Asiakasmaksut määräytyvät Pirkanmaan hyvinvointialueella vahvistettujen asiakasmaksujen mukaisesti.